

EMBERI JOGOK EURÓPAI BÍRÓSÁGA

MÁSODIK SEKCIÓ

NYÍRŐ és TAKÁCS kontra MAGYARORSZÁG ügy

(52724/99 és 52726/99 sz. kérelmek)

ÍTÉLET

STRASBOURG

2003. október 21.

A Nyíró és Takács kontra Magyarország ügyben,

Az Emberi Jogok Európai Bírósága (Második Szekció) az alábbi bírákból álló Kamarában eljárva:

J.-P. COSTA, *elnök*
A.B. BAKA,
GAUKUR JÖRUNDSSON,
L. LOUCAIDES,
C. BÎRSAN,
M. UGREKHELIDZE,
A. MULARONI, *bírák*

és S. DOLLÉ, *a Szekció hivatalvezetője*

2002. szeptember 17-én és 2003. szeptember 30-án tartott zárt ülésen lefolytatott tanácskozás után,
az utóbbi alkalommal elfogadott alábbi ítéletet hozza:

AZ ELJÁRÁS

1. Az ügy alapját azon Magyarország ellen benyújtott kérelmek képezik (52724/99 és 52726/99 sz. kérelmek), amelyeket az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló egyezmény (az "Egyezmény") 34. cikke alapján két magyar állampolgár, Nyíró Lászlóné és Takács Lajosné (a "kérelmezők") 1999. augusztus 2-án, illetve július 16-án terjesztettek a Bíróság elé.

2. A kérelmezőket Barbalics I., Nagyatádon, Magyarországon praktizáló ügyvéd képviselte. A Magyar Kormányt (a „Kormány”) képviselője, dr. Höltzl Lipót, az Igazságügyi Minisztérium helyettes államtitkára képviselte.

3. A kérelmezők azt állították, hogy munkaviszonnyal összefüggésben szerzett betegségük miatt indított kártérítési perük az Egyezmény 6. cikkének 1. bekezdését megsértve ésszerűtlenül hosszú ideig tartott.

4. A kérelmet a Bíróság Második Szekciójára osztották (Bírósági szabályzat, 52. § 1. bek.). A Bírósági szabályzat 26. § 1. bekezdésének megfelelően e Szekción belül megalakult az ügyet elbíráló Kamara (Egyezmény 27. cikkének 1. bekezdése).

5. 2001. február 1-jén a Bíróság egyesítette a kérelmeket.

6. 2001. november 1-jén a Bíróság megváltoztatta Szekcióinak összetételét (25. § 1. bek.). Az ügyet az új összetételű Második Szekcióra osztották (52. § 1. bek.).

7. 2002. szeptember 17-én hozott határozatával a Bíróság elfogadhatónak nyilvánította a kérelmeket.

8. A kérelmezők és a Kormány észrevételeket terjesztettek elő az ügy érdemével kapcsolatban (59. § 1. bek.).

A TÉNYEK

9. Nyíró Lászlóné („az első kérelmező”) 1947-ben született és Budapesten él. Takács Lajosné („a második kérelmező”) 1944-ben született és Budaörsön, Magyarországon él.

10. Az 1980-as évek végén a kérelmezők egy, az állam tulajdonában lévő magyar vállalat alkalmazottaiként Tengizben dolgoztak egy ásványolaj- és gázkitermelő beruházás színhelyén, Kazahsztánban (korábbi SZU).

11. Különböző rejtélyes betegségek miatt a kérelmezők idő előtt kénytelenek voltak hazatérni. Észrevételeikben a kérelmezők kifejtették, hogy Magyarországra történt visszatérésük után rokkantnyugdíjassá váltak.

A. Az első kérelmező által indított eljárás

12. 1991. december 16-án az első kérelmező pert indított a Fővárosi Munkaügyi Bíróság előtt. Azt állította, hogy betegségét a tengizi veszélyes munkakörülmények okozták, s azt kérte a bíróságtól, hogy korábbi munkaadóját kártérítés fizetésére kötelezze.

13. Az első tárgyalásra az ügyben 1993. március 11-én került sor. Ekkor a bíróság két tanút meghallgatott és orvosszakértőt rendelt ki. 1993. június 17-én a bíróság újabb tárgyalást tartott, s egy vegyész szakértői intézetet kért fel szakvélemény elkészítésére.

14. Miután az első kérelmező panaszt tett az Igazságügyi Minisztériumban az eljárás lassú volta miatt, 1995. május 15-én másik tanácsot jelöltek ki arra, hogy az ügyben eljárjon.

15. 1995. augusztus 30-án újabb tárgyalásra került sor. Egy szakértő nem jelent meg a tárgyaláson. A Kormány észrevételei szerint a bíróság felszólította az alperest, hogy terjessze a bíróság elé a tengizi építkezési munkálatokkal kapcsolatban korábban keletkezett szakvéleményeket. A bíróság közölte, hogy szükség esetén – az alperes társaság által előterjesztésre kerülő dokumentumoktól függően –, további szakértők kirendelésére kerülhet sor.

16. 1996. március 26-án az ügyben eljáró bíró pontosította azokat a kérdéseket, amelyeket a szakértői intézet számára fel kívánt tenni. 1996. október 2-án az intézet elhárította a felkérést arra hivatkozva, hogy nincs olyan szakértője, aki ilyen bonyolult kérdéseket meg tudna válaszolni.

17. 1997. január 21-én a Budapesti Műszaki Egyetem – melyet a bíróság szakértői intézményként később keresett meg –, szintén elhárította a vizsgálat lefolytatását arra hivatkozva, hogy szakértelme légszennyezési ügyekre nem terjed ki.

18. Az első kérelmező jogi képviselőjének kérésére 1997. június 10-én a bíróság egyesítette az eljárást a második kérelmező által indított perhez.

B. A második kérelmező által indított eljárás

19. 1991. július 22-én a második kérelmező munkaviszonnyal összefüggésben keletkezett betegség miatt kártérítési pert indított korábbi munkaadója ellen a Fővárosi Munkaügyi Bíróság előtt. Az első tárgyalásra 1992. március 19-én került sor. A második kérelmező azonban nem jelent meg a tárgyaláson.

20. A következő tárgyalásra 1993. július 9-én került sor. A második kérelmező ezen a tárgyaláson sem jelent meg. A bíróság különböző szakvélemények, továbbá a Tengizben alkalmazott személyeken végzett orvosi vizsgálatok eredményeinek az előterjesztésére hívta fel az alperes társaságot.

21. Az 1995. január 17-én tartott tárgyaláson a bíróság meghallgatta a második kérelmezőt, s felhívta kezelőorvosát, hogy terjessze a bíróság elé a második kérelmező egészségi állapotával kapcsolatos iratokat.

22. 1996. április 26-án a bíróság orvosszakértőt rendelt ki. 1996. szeptember 26-án az orvosszakértő benyújtotta szakvéleményét. Szakvéleményét a korábban előterjesztett egészségügyi iratokra alapozta, mivel a második kérelmező nem volt hajlandó további orvosi vizsgálatoknak alávetni magát.

23. 1996. november 26-án a második kérelmező kérésére a bíróság pártfogó ügyvédet rendelt ki és megvitatta az orvosszakértői véleményt.

24. 1997. január 28-án, március 11-én és április 15-én további tárgyalásokra került sor. A tárgyalásokon több tanú nem jelent meg, de a bíróság négy tanút – köztük vegyész és munkavédelmi szakértőket – meghallgatott. A bíróság számos vonatkozó dokumentumot áttanulmányozott, s egy szemészorvostól további adatok tisztázását kérte.

C. Az egyesített eljárás

25. Az 1997. június 10-én tartott tárgyaláson a Munkaügyi Bíróság egy harmadik felperest is meghallgatott az ügyben. Továbbá, a felek megvitattak egy 1991-ben készült helyszíni jelentést Tengizről, amelyet az Országos Munkaügyi Tudományos Kutató Intézet terjesztett elő. A bíróság megerősítette, hogy még egy geológus és olajszakértő kirendelése is szükséges.

26. Az 1997. szeptember 9-én tartott tárgyaláson öt tanút – köztük négy szakértőt – hallgatott meg a bíróság.

27. 1998-ban ismét új bíróra osztották az ügyet. Az 1998. szeptember 30-án tartott tárgyaláson a bíróság toxikológus szakértőt hallgatott meg.

28. Ezt követően az első kérelmező – a polgári perrendtartásról szóló törvény 146. § (1) bekezdése alapján – keresetét kiterjesztette a Magyar

Államra. 1998. november 16-án a bíróság elrendelte az Állam perbelépését másodrendű alperesként.

29. Az 1999. január 18-án tartott tárgyaláson – amelyen öt tanú nem jelent meg – a Munkaügyi Bíróság több intézményt felkért arra, hogy szakértőként járjon el, s egy orvosszakértőt is kirendelt az első kérelmező megvizsgálására.

30. 1999. január 28-án a második kérelmező is kiterjesztette keresetét a Magyar Államra. 1999. február 2-án keresetét módosította.

31. Az 1999. március 3-án tartott tárgyaláson hozott végzésében az ügyben eljáró bíró felhívta a kirendelt szakértői intézményeket szakvéleményeik mielőbbi előterjesztésére. Ismételten elrendelte az első kérelmező orvosszakértő általi megvizsgálását, továbbá a tanúk számára kibocsátott idézések kézbesítését.

32. Az 1999. április 28-i tárgyaláson két tanú nem jelent meg, három tanút azonban meghallgatott a bíróság. 1999. december 14-én az orvosszakértő benyújtotta az első kérelmező egészségügyi állapotáról szóló szakvéleményét.

33. A kérelmezők 2000. január 18-án, illetve január 21-én terjesztették a Munkaügyi Bíróság elé utolsó beadványukat.

34. 2000. február 21-én a Munkaügyi Bíróság ítéletet hozott, amelyben megállapította a Magyar Állam felelősségét a kérelmezőkkel szemben. A kérelmezők korábbi munkaadójával szembeni eljárást a Munkaügyi Bíróság megszüntette.

35. A Munkaügyi Bíróság az első kérelmező számára vagyoni kára megtérítéseként 1.905.000 forintot valamint ezen összeg kamatait, nem-vagyoni kára megtérítéseként 1 millió forintot, a perköltségek megtérítéseként pedig 154.250 forintot ítélt meg. A második kérelmező számára vagyoni kára megtérítéseként 1.710.000 forintot valamint ezen összeg kamatait, nem-vagyoni kára megtérítéseként 1 millió forintot, a perköltségek megtérítéseként pedig 144.500 forintot ítélt meg. A jövőre vonatkozóan mindkét kérelmező számára 15.000 forint havi járadékot ítélt meg. További követeléseiket a bíróság elutasította.

36. Az ítéletet 2000. május 6-án kijavították és kiegészítették. 2000 júniusában a kérelmezők és a Magyar Állam is fellebbezett.

D. Fellebbviteli és felülvizsgálati eljárás

37. 2000. szeptember 22-én a Fővárosi Bíróság tárgyalást tartott és felkérte az Egészségügyi Tudományos Tanács Igazságügyi Bizottságát a korábbi orvosi szakvélemények felülvizsgálatára. A 2001. január 17-re kitűzött tárgyalást kétszer elhalasztotta a bíróság.

38. Közben, 2000. december 13-án, az Egészségügyi Tudományos Tanács megvizsgálta a kérelmezőket, s a felülvizsgálati szakvéleményét 2001. március 19-én a bíróság elé terjesztette.

39. 2001. május 11-én hozott határozatával a Fővárosi Bíróság a Magyar Állam tekintetében hatályon kívül helyezte az elsőfokú határozatot és megszüntette az eljárást. A Bíróság az elsőfokú ítéletnek az első kérelmezőre vonatkozó részét is hatályon kívül helyezte, s elutasította a kérelmező keresetét.

40. 2002. február 28-án – a felek felülvizsgálati kérelme nyomán – a Legfelsőbb Bíróság hatályon kívül helyezte az elsőfokú és a másodfokú ítéletnek a kérelmezőkre vonatkozó részét, s ebben a vonatkozásban az ügyet visszautalta az elsőfokú bírósághoz. Megállapította, hogy a másodfokú ítéletet ellentmondó szakértői véleményekre alapozták, hogy alaposabb bizonyítás szükséges, s hogy a Magyar Állam felelőssége az ügyben nem világos.

41. A folytatódó eljárásban 2002. szeptember 30-án a bíróság tárgyalást tartott. A következő tárgyalást 2002. november 30-ára tűzte ki. Az eljárás még folyamatban van első fokon.

A JOG

I. AZ EGYEZMÉNY 6. CIKKE 1. BEKEZDÉSÉNEK ÁLLÍTÓLAGOS MEGSÉRTÉSE

42. A kérelmezők azt panaszolták, hogy az ügyben lefolytatott eljárás hossza meghaladta az Egyezmény 6. cikkének 1. bekezdése szerinti értelemben vett ésszerű időt. A 6. cikk 1. bekezdésének releváns része kimondja:

„Mindenkinek joga van arra, hogy...a ...bíróság...ésszerű időn belül ...hozzon határozatot polgári jogi jogai és kötelezettségei tárgyában...”

43. A Kormány vitatja ezt a véleményt.

A. A figyelembe veendő időszak

44. A Bíróság először azt észrevételezi, hogy az első kérelmező által indított eljárás 1991. december 16-án, a második kérelmező által indított eljárás pedig 1991. július 22-én kezdődött.

45. Az eljárások, melyeket később egyesítettek, jelenleg is folynak az elsőfokú bíróság előtt. A kérelmezők perének teljes hossza 1992. november 5. – az Egyezmény Magyarországra nézve történt hatálybalépése – óta csaknem tizenegy évet tesz ki. Az eljárás három bírósági szintet foglalt magában és egy hatályon kívül helyezést.

B. Az eljárás hosszának ésszerű volta

46. A Bíróság emlékeztet arra, hogy az eljárás hosszának ésszerű voltát az eset egyedi körülményei fényében, a Bíróság esetjogában kidolgozott kritériumok figyelembe vételével kell megítélni, különös tekintettel az eset bonyolultságára, a kérelmező és a releváns hatóságok magatartására és arra, hogy mi volt a per tétje a kérelmező számára (ld. pl. *Frydlender v. France* [GC], no. 30979/96, § 43, ECHR 2000-VII).

1. Az ügy bonyolultsága

47. A Kormány azt állította, hogy azok a kérdések, amelyeket az ügyben meg kellett válaszolni, rendkívül bonyolultak voltak. Számos szakértőt kellett kirendelni. Az ügyet tárgyaló bírák számára nehézséget okozott a szükséges szakértelemmel rendelkező személyek felkutatása. Az eljárás elhúzódását ez a probléma, valamint az a tény eredményezte, hogy a bíróságnak sok tanút kellett meghallgatnia.

A kérelmező vitatta ezt az állítást.

48. A Bíróság észrevételezi, hogy az ügy elsődleges kérdése az volt, oksági kapcsolat áll-e fenn a tengizi építkezés munkakörülményei vagy környezeti tényezői és a kérelmezők egészségromlása között, s megállapítható-e ebben az összefüggésben a kérelmezők korábbi munkaadójának polgári jogi felelőssége. Annak ellenére, hogy a perben felmerült különböző kérdésekkel kapcsolatban szakértői vélemények beszerzése vált szükségessé, a Bíróság nincs meggyőződve arról, hogy az ügy bonyolultsága önmagában magyarázatul szolgálhat az eljárás elhúzódására.

2. A kérelmezők magatartása

49. A Kormány úgy érvelt, hogy a második kérelmező az eljárás korai szakaszában hozzájárult az ügy elhúzódásához azzal, hogy nem jelent meg a tárgyalásokon és nem volt hajlandó magát orvosi vizsgálatnak alávetni. Azt azonban a Kormány is elismerte, hogy az okozott késedelem az eljárás teljes hosszának fényében nem volt jelentős. A Kormány továbbá úgy vélte, hogy a kérelmezők kereseteinek kiterjesztése a Magyar Államra 1998-ban (első kérelmező), illetve 1999-ben (második kérelmező) azt eredményezte, hogy a bíróságoknak további kérdéseket kellett tisztázniuk.

50. A Bíróság észrevételezi, hogy a második kérelmező 1992 márciusában, illetve 1993 júliusában nem jelent meg két tárgyaláson, s 1996-ban nem jelent meg egy orvosi vizsgálaton. A Bíróság megjegyzi, hogy az 1992. márciusi tárgyaláson való megjelenés elmulasztása *ratione temporis* nem esik a Bíróság vizsgálatának hatálya alá. Továbbá, a Bíróság nem tulajdonít különösebb jelentőséget annak, hogy a második kérelmező

1993 júliusában egy tárgyaláson nem jelent meg, tekintettel arra, hogy a következő tárgyalásra csak 1995. január 17-én került sor. Továbbá, az a tény, hogy a második kérelmező nem jelent meg 1996-ban az orvosi vizsgálaton, nem lassította az eljárást, mivel a mulasztás csupán azzal a következménnyel járt, hogy az orvosszakértőnek a meglévő egészségügyi iratokra kellett támaszkodnia.

51. Azzal az állítással kapcsolatban, hogy a kérelmezők meglehetősen későn terjesztették ki keresetüket a Bíróság megjegyzi, hogy a hazai jogszabályok a keresetváltoztatást lehetővé tették (ld. fenti 28. és 30. bekezdés), s a kérelmezők nem tehetők felelőssé olyan késedelem miatt, amely eljárási jogaik gyakorlása következtében merült fel. Ráadásul nincs nyoma annak, hogy a kérelmezők visszaéltek volna eljárási jogaikkal.

52. Ilyen körülmények között a Bíróság úgy véli, hogy az ügyben jelentősebb késedelem nem róható a kérelmezők terhére.

3. A bíróságok magatartása és a per tétje a kérelmezők számára

53. A Kormány előterjesztette, hogy az eljárás korai szakaszában megfigyelhető bizonyos mértékű inaktivitás ellenére a bíróságok kellő szorgalommal jártak el, és a kérelmezők kérésére még fel is gyorsították az ügyet. A Kormány azt állította, hogy az ügy elhúzódását azok a nehézségek okozták, amelyeket a Kormány az ügy bonyolultságának bemutatásakor már kifejtett (ld. fenti 47. bekezdés).

54. A Bíróság észrevételezi, hogy az első kérelmező által indított eljárásban az első tárgyalás kitűzéséig egy év és három hónapos késedelem merült fel, amely időszakból négy hónap *ratione temporis* a Bíróság joghatósága alá esik. Ezt követően 1993. június 17. és 1995. augusztus 30. között nem került sor tárgyalásra. A második kérelmező esetében az első és a második tárgyalás között egy év és négy hónap telt el, amely időszakból nyolc hónap *ratione temporis* a Bíróság joghatósága alá esik. Továbbá, az 1993. július 9-től 1995. január 17-ig terjedő időszakban a Munkaügyi Bíróság inaktív volt, eltekintve attól a végzéstől, amellyel szakvélemények beszerzését rendelte el. Az egyesített eljárásban 1997. szeptember 9. és 1998. szeptember 30. között nem került sor tárgyalásra. A Kormány nem adott magyarázatot a Bíróság számára ezen inaktív időszakokról.

55. Azzal kapcsolatban, hogy a bíróságoknak nehézséget okozott a kompetens szakértők megtalálása és a szükséges bizonyítékok beszerzése meg kell jegyezni, hogy a szakértők a bírósági eljárás keretében, az ügyet elbíráló bíró felügyelete alatt jártak el, s hasonló körülmények között került sor a tanúk meghallgatására is. A bírák ilyen módon felelősek azért, hogy az ügy előkészítésére és a tárgyalásokra ésszerű időn belül sor kerüljön (*Capuano v. Italy*, judgment of 25 June 1987, Series A no. 119, p. 13, § 30). Ezzel kapcsolatban a Bíróság emlékeztet arra, hogy a 6. cikk 1. bekezdése kötelességként rója a Szerződő Államokra igazságszolgáltatásuk olyan

módon történő megszervezését, amely lehetővé teszi, hogy bíróságaiak eleget tegyenek az ügyek ésszerű időn belül történő eldöntésével kapcsolatos kötelezettségüknek (ld. többek között *Duclos v. France* judgment of 17 December 1996, *Reports of judgments and decisions* 1996-VI, pp. 2180–81, § 55 *in fine*).

56. A Bíróság azt is meg kívánja jegyezni, hogy a Munkaügyi Bíróság több mint nyolc év után hozta meg az elsőfokú határozatot. Bár ezt követően az eljárás felgyorsult, a Legfelsőbb Bíróságnak hatályon kívül kellett helyeznie az első- és a másodfokú határozatot is bizonyításbeli hiányosságok és jogi tévedések miatt.

57. Ilyen körülmények között a Bíróság úgy véli, hogy az eljárás elhúzódása főként a nemzeti hatóságoknak tudható be.

58. Tekintettel arra, hogy mi volt a per tétje a rokkantnyugdíjas kérelmezők számára (v.ö. *Vallée v. France*, judgment of 26 April 1994, Series A no. 289-A, p. 17, § 34) – nevezetesen, hogy foglalkozási betegségeikre tekintettel kártérítésre és járadékra való jogosultságukat kellett megállapítani –, továbbá az eljárás teljes hosszára és arra a tényre figyelemmel, hogy az ügyet még mindig nem zárták le jogerősen, a Bíróság úgy találja, hogy az Egyezmény 6. cikkének 1. bekezdésében előírt „ésszerű idő” követelményét nem tartották be. Ezért ezt a rendelkezést megsértették.

II. AZ EGYEZMÉNY 41. CIKKÉNEK ALKALMAZÁSA

59. Az Egyezmény 41. cikke kimondja:

„Ha a Bíróság az Egyezmény vagy az ahhoz kapcsolódó jegyzőkönyvek megsértését állapítja meg és az érdekelt Magas Szerződő Fél belső joga csak részleges jóvátételt tesz lehetővé, a Bíróság – szükség esetén – igazságos elégtételt ítél meg a sértett félnek.”

A. Károk

60. Mindkét kérelmező 12.150.000 magyar forintot és ezen összeg kamatait követelte vagyoni kárának megtérítéseként; nem vagyoni kárként mindkettejük 5.000.000 forintot és ezen összeg kamatait, továbbá a jövőre nézve 90.000 forintos havi járadékot követelt.

61. A Kormány előterjesztette, hogy a kérelmezők követeléseai túlzottak.

62. A Bíróság észrevételezi, hogy nincs bizonyíték okozati kapcsolat fennálltára az Egyezmény 6. cikke 1. bekezdésének megállapított megsértése és a kérelmezők vagyoni kár megtérítésére irányuló követeléseik között. A Bíróság azonban azt elismeri, hogy az eljárás – amelynek kimenetele fontos volt a kérelmezők megélhetése szempontjából – elhúzódása által okozott frusztráció miatt a kérelmezők erkölcsi kárt szenvedtek. Méltányossági alapon ítélve és tekintettel az ügy körülményeire

a Bíróság 12.000 eurót ítél meg mindkét kérelmező számára nem vagyoni káruk megtérítéseként.

B. Költségek és kiadások

62. Sem a kérelmezők, sem ügyvédjük nem támasztott ilyen címen követelést. Ezért a Bíróság nem ítél meg semmilyen összeget.

C. Késedelmi kamat

64. A Bíróság úgy találja megfelelőnek, hogy a késedelmi kamatnak az Európai Központi Bank marginális hitelkamatán kell alapulnia, s ahhoz további három százalékpontot kell hozzáadni.

EZEN INDOKOK ALAPJÁN A BÍRÓSÁG EGYHANGÚLAG

1. *Megállapítja*, hogy az Egyezmény 6. cikke 1. bekezdését megsértették;
2. *Megállapítja*:
  - (a) hogy az alperes Kormánynak attól az időponttól számított három hónapon belül, amikor az ítélet az Egyezmény 44. cikkének 2. bekezdése szerint véglegessé válik, mindegyik kérelmező számára nem vagyoni káruk megtérítéseként 12.000 eurót (tizenkétezer eurót) és az ezen összeget terhelő adók összegét kell kifizetnie az alperes állam nemzeti valutájában, a kifizetéskori átváltási árfolyam alkalmazásával.
  - (b) hogy a fent említett három hónap lejártát követően a kifizetés időpontjáig a késedelmes időszakra az Európai Központi Bank marginális hitelkamatát három százalékponttal meghaladó mértékű kamatot kell fizetni a fenti összeg után;
3. *Elutasítja* a kérelmezők igazságos elégtétellel kapcsolatos további követeléseit.

Készült angol nyelven, írásbeli kihirdetésre került 2003. október 21-én a Bíróság Eljárási Szabályzata 77. § 2. és 3. bekezdésének megfelelően.

S. DOLLÉ
hivatalvezető

J.-P. COSTA
elnök